

Mandat for Prosess21 fase 2 (2023-2026)

Bakgrunn for arbeidet

Prosessindustrien er en viktig næring for Norge, med høy eksportverdi og virksomheter lokalisert i store deler av landet. I global sammenheng ligger mange av bedriftene i front med hensyn til lavt klimafotavtrykk, høy ressurseffektivitet og produktenes egenskaper.

Norge har lovfestet et mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Som et delmål på veien mot netto-null utslipp og lavutslippssamfunnet har regjeringen satt et omstillingsmål for hele økonomien i 2030. Dette er i regjeringsplattformen formulert som et mål om å kutte norske utslipp med 55 pst. sammenliknet med 1990. Det innebærer at regjeringen har et nasjonalt mål om å omstille både kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor. Hensikten er at hele det norske næringslivet skal omstille seg i retning av lavutslippssamfunnet. Regjeringens klimamål krever at prosessindustrien og deres verdikjeder må innrettes på en bærekraftig måte og med lave eller ingen utslipp av klimagasser. Samtidig må prosessindustrien forbedre sitt arbeid med å lage «byggeklosser» som muliggjør grønn omstilling og lavutslippsløsninger for et bredt spekter av internasjonale markeder. Grønn omstilling vil ikke være mulig uten materialer fra prosessindustrien.

Norge er Europas største produsent av aluminium, silisium, ferrolegeringer og enkelte raffinerte metaller som nikkel og sink. I global sammenheng ligger mange av bedriftene i front med hensyn til lavt klimafotavtrykk, høy ressurseffektivitet og produktenes egenskaper. Disse posisjonene gir prosessindustrien en rekke markedsmuligheter i grønne verdikjeder framover. Tilgang på bærekraftig produsert biomasse danner grunnlag for den biobaserte prosessindustrien i Norge, men representerer også muligheter for reduserte klimagassutslipp i den metallurgiske prosessindustrien.

Utslippene fra norsk prosessindustri er redusert med om lag 40 pst. siden 1990, i stor grad gjennom optimalisering av moden teknologi, men er om lag uendret siden kvoteplikten ble innført i 2008. På tross av historiske utslippsreduksjoner, står prosessindustrien for vel 23 pst. av samlede norske klimagassutslipp. Det er derfor nødvendig med en forsterket innsats i hele bredden av prosessindustrien for store utslippskutt i årene fremover. Dette vil blant annet kreve implementering av ny lav- og nullutslippsteknologi knyttet til prosessomstilling, bruk av alternative innsatsfaktorer og CO₂-håndtering. For å samtidig øke verdiskapingen kan prosessindustrien f.eks. innrette seg mot økt spesialisering og produksjon av mer komplekse produkter.

Prosess21 ble i 2018 etablert som et langsiktig strategisk initiativ for å gi råd og anbefalinger om hvordan Norge *best* kan få til en utvikling i retning av minimale utslipp fra prosessindustrien i 2050, og samtidig legge til rette for at virksomhetene i denne industrien har bærekraftig vekst i perioden. Arbeidet har vært innrettet mot utslipp fra norsk prosessindustri og hvordan norsk prosessindustri bidrar indirekte til utslippsreduksjoner i andre virksomheter og sektorer i Norge og internasjonalt. Et sentralt utgangspunkt for Prosess21 har vært at utslippsreduksjoner i norsk prosessindustri ikke skal skje som følge av at utslipp flyttes til land med mindre ambisiøs klimapolitikk (karbonlekkasje).

Første fase av Prosess21 pågikk fra 2018-2021. Regjeringen har besluttet å videreføre Prosess21, hvor bevilgning for nye tre år (2022-2024) ble forankret i statsbudsjettet for 2022. Dette er fulgt opp i tildelingsbrev overfor Norges forskningsråd.

Prosess21 sitt arbeid har vært et sentralt grunnlag for regjeringens initiativ Grønt industriløft. Det fremgår av Veikart 2.0 Grønt industriløft at Prosess21 med sine etablerte industrielle nettverk, bistår Nærings- og fiskeridepartementet med gjennomføring av Grønt industriløft. Målet med Grønt industriløft er å gjøre Norge til en grønn industri- og energinasjon basert på våre naturressurser, kunnskapsmiljøer, industrielle kompetanse og historiske fortrinn. Grønt industriløft skal sette fart på omstillingen, skape jobber over hele landet, styrke investeringene på fastlandet, øke eksporten og kutte klimagassutslippene. Grønt industriløft fremhever betydningen av en helhetlig og handlekraftig politikk for næring, energi, klima og miljø som er effektiv, resultatorientert og trekker i samme retning. For å oppnå dette fremheves betydningen av velkoordinert innsats på myndighetsnivå, og et tettere samspill mellom næringsliv og myndigheter, samt styrket partnerskap med andre land og EU for gjensidig interesse og nytte.

For å øke farten på utslippskutt og omstilling i næringslivet har regjeringen tatt i bruk klimapartnerskap med ulike bransjer som ny samarbeidsmodell og nytt virkemiddel. Med utgangspunkt i intensjonsavtalen som regjeringen inngikk med partene i arbeidslivet i januar 2023, har regjeringen startet opp dialog om klimapartnerskap med blant annet prosessindustrien. I intensjonsavtalen fremgår det at klimapartnerskapene skal inneholde målsettingene og ambisjonene bransjene selv har for utslippskutt av klimagasser. Målsetningene skal så langt som mulig talfestes og tidfestes med tanke på måloppnåelse.

Mandat

Prosess21 skal være et langsiktig strategiforum, hvor hovedoppgaven er å gi strategiske råd og anbefalinger til både myndigheter og industrien om hvordan klimagassutslipp fra prosessindustrien best kan reduseres i tråd med utviklingen mot et lavutslippssamfunn i 2050, hvor målet er at de samlede utslippene skal reduseres med 90-95 pst., og samtidig legge til rette for bærekraftig omstilling, vekst og verdiskaping.

I tillegg til direkte reduserte utslipp skal bidraget inn mot lavutslippssamfunnet sees i helhetlige verdikjedeperspektiv. Dette innebærer vektlegging av bærekraftig produksjon gjennom alle verdikjedeledd og muligheter for realisering av ny utslippsfri grønn aktivitet i Norge.

Utgangspunktet skal være at utslippsreduksjoner i norsk prosessindustri ikke skal skje som følge av at utslipp flyttes til land med mindre ambisiøs klimapolitikk (karbonlekkasje).

Prosess21 skal bidra til å øke den felles forståelsen mellom industrien og myndigheter om hvordan utslipp kan reduseres og takten i omstillingen økes, et arbeid som inngår som en del av regjeringens klimapartnerskap med prosessindustrien.

Prosess21 skal prioritere følgende aktiviteter og områder:

- Oppdatere og styrke kunnskapsgrunnlaget fra første fase av Prosess21

- særlig knyttet til grunnleggende forutsetninger som kompetanse, teknologi, kraft, areal, marked, kapital og tilgang på råvarer. Også mer tverrgående tema som digitalisering, EU-samarbeid, internasjonalt partnerskap og arbeidsmetodikk, herunder vurdere hvordan utviklingstrekk i internasjonal handel og samarbeid påvirker rammevilkårene for den landbaserte industrien.
 - Konkretisere tiltak som kan gjennomføres av industriaktører for å sette utslippsreduksjonene på en bane mot lavutslippssamfunnet i 2050, samt hva myndighetene kan gjøre for å legge godt til rette for en slik utvikling. Analysen skal inneholde vurderinger av barrierer på kort, mellomlang og lang sikt.
 - Arbeidet bør ha oppmerksomhet om muligheter som ligger i ny aktivitet, produktutvikling og nye forretningsmodeller.
- Bidra med kunnskapsgrunnlag, innspill og råd ifb. oppfølging av Grønt industriløft, klimapartnerskapet med prosessindustrien og andre relevante prosesser.

For øvrig skal Proses21 jobbe med, og løfte frem, strategisk sentrale tema, som forsknings- og utviklingsinnsats om klimanøytrale prosesser, sirkulærøkonomi og digitalisering. Proses21 skal også vurdere de samlede rammevilkårene og virkemidlene for prosessindustrien i Norge, opp mot vilkårene i EU, USA og Kina, herunder vurdere attraktiviteten Norge har som vertskapsland for videre etablering av ny industrivirksomhet.

Proses21 skal bidra til gode prioriteringer fra myndighetenes side, innenfor et begrenset handlingsrom i statsbudsjettene framover. Eventuelle forslag må være grundig utredet, herunder fordeler og ulemper for berørte aktører og konsekvenser knyttet til kraft- og arealbruk.

Organisering av arbeidet

Det oppnevnes en bredt sammensatt styringsgruppe for Proses21 bestående av nøkkelpersoner med relevant kunnskap, erfaring, integritet og beslutningsmyndighet.

Det er sentralt at forumet har en sterk forankring i norsk industri, og at industribedriftene selv har et sterkt eierskap til arbeidet. Dette må gjenspeiles i styringsgruppen. Samtidig er det ønskelig med en styringsgruppe som både reflekterer de endringer som prosessindustrien står overfor, herunder sentrale faktorer for realisering av dette, og som reflekterer de roller prosessindustrien spiller og potensielt kan spille overfor andre grønne verdikjeder i Norge og internasjonalt.

Sekretariatet ledes av prosjektleder ansatt i 100 pst. stilling i Norges forskningsråd. Prosjektleder støttes løpende av utvalgte nøkkelpersoner fra Innovasjon Norge (InvestIN-funksjonen) og SIVA.

Tilknyttet styringsgruppen etableres en referansegruppe fra virkemiddelapparatet og relevante underliggende etater. Dette inkluderer Norges forskningsråd, Gassnova, Innovasjon Norge, Nysnø, Enova, Eksfin og Miljødirektoratet.

Strategiarbeidet skal gjennomføres som en inkluderende prosess, og bidra til offentlig interesse og åpenhet om arbeidet i Prosess21. Forumet kan vurdere å holde seminar, levere delrapporter, nedsette arbeidsgrupper eller lignende for å bidra til dette. Klyngene kan engasjeres av Prosess21 på oppdragsbasis for å løse oppgaver knyttet til arrangementer, møteplasser mv.

Styringsgruppen for Prosess21 må sørge for en god avgrensning mot andre relevante initiativ, og samarbeide godt med disse der det er relevant.

Rapportering og evaluering

Prosess21 skal gi en årlig kortfattet rapport om aktivitet og ressursbruk (årsrapportering).

I tillegg skal Prosess21 etter to-tre år levere en ny hovedrapport som svarer på mandatet. Dersom styringsgruppen anser det som mer hensiktsmessig, kan hovedrapporteringen skje gjennom mindre delrapporter.